

Mapy geologiczno-turystyczne polskich parków narodowych. Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2010.

W ostatnich czasach, także w Polsce, obserwuje się burzliwy rozwój geoturystyki jako jednej z ważniejszych form turystyki poznawczej. Rozwój ten odbywa się dzięki coraz większemu zainteresowaniu turystów obiektami geologicznymi i geomorfologicznymi, a to z kolei rodzi popyt na profesjonalnie przygotowane mapy, przewodniki wraz z merytorycznie poprawnym i jednocześnie ciekawie podanym opisem. Już chociażby z tego względu należy przyjąć z dużym zadowoleniem inicjatywę opracowywania przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie map geologiczno-turystycznych, obejmujących bardzo atrakcyjne turystycznie obszary Polski objęte prawną ochroną. Dotychczas w ramach projektu *Mapy geologiczno-turystyczne wybranych parków narodowych*, realizowanego na zamówienie Ministra Środowiska, Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie wydał pięć następujących map:

- ❑ *Mapa geologiczno-turystyczna Babiogórskiego Parku Narodowego* w skali 1 : 13 000 – Antoni Wójcik, Wojciech Rączkowski, Paweł Marciniec, Teresa Mrozek, Piotr Nescieruk i Ziemowit Zimnal;
- ❑ *Mapa geologiczno-turystyczna Białowieskiego Parku Narodowego* w skali 1 : 25 000 – Tomasz Krzywicki i Monika Pielach;
- ❑ *Mapa geologiczno-turystyczna Poleskiego Parku Narodowego* w skali 1 : 30 000 – Weronika Daniel i Magdalena Kucharska;
- ❑ *Mapa geologiczno-turystyczna Roztoczańskiego Parku Narodowego* w skali 1 : 30 000 – Marek Krąpiec, Leszek Jankowski, Włodzimierz Margielewski i Paweł Krąpiec;
- ❑ *Mapa geologiczno-turystyczna Wigierskiego Parku Narodowego* w skali 1 : 30 000 – Joanna Rychel, Katarzyna Pochocka-Szwarc i Andrzej Ber.

Wymienione powyżej mapy geologiczno-turystyczne nie są ograniczone tylko do granic parków narodowych, lecz obejmują także ich otuliny oraz obszary przyległe. Mapy składają się z kilku warstw tematycznych, m.in. litologii utworów powierzchniowych, całości infrastruktury turystycznej oraz wybranych elementów kulturowych, nałożonych na cieniowany numeryczny model terenu, a w przypadku map geologiczno-turystycznych parków narodowych Babiogórskiego i Białowieskiego – także rysunek poziomicowy. Po drugiej stronie map umieszczono dobrze skonstruowane opisy parków, obejmujące informacje ogólne w formie wprowadzenia, charakterystykę szaty roślinnej, świata zwierzęcego, rzeźby terenu oraz budowy geologicznej. Całość została zilustrowana licznymi zdjęciami i rycinami.

Jednymi z najbardziej interesujących elementów map – z punktu widzenia potencjalnego turysty – są opisy punktów geologicznych. Z reguły ich dobór jest przemyślany i dobrze oddaje specyfikę geologiczną poszczególnych parków. Oczywiście zawsze można mieć pewne wątpliwości, czy np. na *Mapie geologiczno-turystycznej Białowieskiego Parku Narodowego* problematyka kemowa nie jest zbyt dominująca. Z pewnością w przypadku tej konkretnej mapy znacznym jej wzbogaceniem byłoby rozszerzenie zagadnienia głązów narzutowych o eratyki przewodnie

wraz ze wskazaniem ich obszarów źródłowych, chociażby na podstawie mapy P. Smeda. Większość punktów geologicznych, czyli tzw. geotopów, została zaprezentowana żywym, barwnym językiem, a także za pomocą licznych ilustracji. Również merytoryczna strona objaśnień nie wzbudza większych zastrzeżeń. Oczywiście pojawiają się tam drobne nieścisłości czy też skrótowe myślowe, ale nie jest to miejsce na ich szczegółowe wyliczanie. Zostaną one przekazane autorom z propozycją wprowadzenia zmian do drugiego wydania map. W tym miejscu chciałbym podzielić się tylko pewnymi zasadniczymi uwagami.

W opisie budowy geologicznej Babiogórskiego Parku Narodowego na rycinie 2 przedstawiono baseny morskie Karpat w okresie eocenu. Rysunek ten należałoby dopracować, a także wskazać obszary akumulacji osadów fliszowych i głównych stref subdukcji. Jednocześnie warto by poświęcić kilka zdań na temat powstawania płaszczowin na tle zasadniczego schematu ewolucji Karpat w kontekście teorii tektoniki płyt. W tabeli stratygraficznej na tej mapie omyłkowo włączono miocen do paleogenu. Autorzy w opisie wspominają też o klimacie polarnym panującym na obszarze Babiogórskiego Parku Narodowego w czasie zlodowaceń plejstoceny. W przypadku obszarów ekstraglacialnych względem poszczególnych zlodowaceń lepiej mówić o panujących wówczas warunkach peryglacialnych. Uwaga ta dotyczy także opisu pozostałych map geologiczno-turystycznych.

W opisie punktów geologicznych Białowieskiego Parku Narodowego punkt 4. dotyczący procesu przekształcania zbiornika wodnego w torfowisko został przedstawiony w sposób nieco zagmatwany, a punkt 6. powinien znaleźć się w grupie elementów kulturowych. W punkcie 7. należałoby też w bardziej komunikatywnej formie wyjaśnić obecność zaburzeń glacictonicznych. W przypadku Poleskiego Parku Narodowego autorzy wielokrotnie odnoszą się do początków akumulacji jeziornej i jednocześnie degradacji wieloletniej zmarzliny na tym terenie, używając niezbyt fortunnego określenia „w cieplej fazie zlodowacenia Wisły”. Wydaje się, że warto w tym przypadku wprowadzić do tabeli stratygraficznej późny glacjał i jego jednostki, tak jak to zrobiono na *Mapie geologiczno-turystycznej Wigierskiego Parku Narodowego*. Również niezbyt precyzyjnie omówiono powstawanie ozu (punkt 6.). W tym przypadku lepiej mówić o tunelu subglacialnym utworzonym w podłożu lądolodu i częściowo w jego spągu. Szkoda też, że wśród ciekawie dobranych punktów geologicznych na *Mapie geologiczno-turystycznej Roztoczańskiego Parku Narodowego* nie znalazło się specjalne miejsce dla skrzemieniałego drewna mioceńskiego, a przecież sami autorzy mapy w kilku miejscach podkreślili, iż jest ono największą osobliwością geologiczną Roztocza. Wydaje się również, że w opisie punktu 12. na tej mapie mogłaby się pojawić fotografia ukazująca charakterystyczne cechy granitu rapakivi z jednoczesną informacją, iż większość tego typu głązów znajdujących się na terenie Polski pochodzi z Wysp Alandzkich. Z kolei na *Mapie geologiczno-turystycznej Wigierskiego Parku Narodowego* istotnym elementem problematyki geologicznej są rynnny sublacialne, stąd też należałoby bardziej dopracować model i opis powstania tych (zaprezentowanych w punktach 2. i 11.) form.

Każda mapa geologiczno-turystyczna posiada także słownik trudniejszych terminów użytych w części opisowej. Z pewnością jest to bardzo dobry pomysł, wielce pomocny we właściwym odbiorze przekazu geologicznego. Jednak część haseł została wyjaśniona zbyt zawile, a czasami te same pojęcia mają nieco odmienne objaśnienia, które nie wynikają ze specyfiki danego obszaru. Niewątpliwie należałoby też wprowadzić podobne zasady cytowania prac na wszystkich mapach, gdyż w tym zakresie panuje duża dowolność.

Poczynione uwagi w większości mają formalny charakter i dotyczą głównie spraw redakcyjnych. Mam nadzieję, że będą one pomocne podczas opracowywania drugiego wydania map geologiczno-turystycznych bądź też zostaną uwzględnione w kontynuacji serii dla innych obszarów Polski. Moim zdaniem, także jako osoby bezpośrednio zaangażowanej w realizację arkuszy *Szczegółowej mapy geologicznej Polski* w skali 1 : 50 000, na szczególną uwagę

zasługuje fakt, że większość autorów map geologiczno-turystycznych prowadziła szczegółowe badania geologiczne na terenach objętych tymi mapami, a także wykonywała na tych obszarach arkusze *Szczegółowej mapy geologicznej Polski* w skali 1 : 50 000. Jest to z pewnością gwarancja przekazu w pełni aktualnych informacji geologicznych.

Mam nadzieję, graniczącą z pewnością, że wymienione wyżej mapy geologiczno-turystyczne staną się tylko atrakcyjną propozycją dla turystów zwiedzających parki narodowe, ale także dużą pomocą dydaktyczną dla uczniów i studentów szerzej zainteresowanych naukami o Ziemi. Zgodnie ze słowami jednego z pionierów teorii zlodowaceń kontynentalnych, a jednocześnie bardzo cenionego dydaktyka L. Agassiza: *uczcie się z natury, a nie z książek*, w czasie naszych wędrówek po najpiękniejszych zakątkach Polski nie powinno w plecakach zabraknąć recenzowanych map geologiczno-turystycznych.

Mirosław Błaszkiwicz